

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

4. Պոլսոյ համար Տարեկան	100 ղշ
Վեցամեայ ,,	55 ,,
Գաւառաց համար Տարեկան	110 ,,
Վեցամեայ ,,	60 ,,
Մեծ քիւրճ	2 ղշ
Մամուլմանց տողը մէկ անգամի համար	3 ղշ
Երկու անգամի համար	2 ղշ

Դուրս գացած լրագրաց համար ծախքը Խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյս վերաբերեալ համակ կամ որ եւ իցե գրութիւն Խմբագիր-Տնօրէնի պիտի զեղուի. եւ հանձն ծախքը ալ զրկուիմք վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 20 ՄԱՅԻՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հասարակաց կարծիքը Լոնտոնի դեպարտամենտի կատարած խաղաղութեան գործոյն վրայ բաւական սկզբնական անգամ տեսնելու ետեւ, ապահովեցաւ եւ իր ուղղութիւնը եւրոպական վերահաստատող մօտ օրերս Փարիզ ընելիք այցելութեան վրայ դարձուց, որ ներկայ քաղաքականութեան ամենէն կարեւոր իրողութիւնն է: Բայց այս այցելութեանց արդիւնքն արքայաժողով պիտի ըլլայ թէ ոչ. — մինչեւ հիմա դեռ հաստատուն հաւանակաւ չունենալով մը չտեսնուի որ վերահաստատուին ի միասին Փարիզ դառնալին կամ տէրութեանց կարեւոր շահերու վրայ ալ խորհուրդ բանան: Ուստի կայսրն յունիսի 1ին պիտի հասնի եւ 11ին պիտի մեկնի երկր, անկէ ետեւ Բուխարէս թագաւորն եւ Լուսարիոյ կայսրը պիտի երթան. օգոստոսի միջինը մինչեւ յունիսի 15ին հազիւ պիտի երթայ: Հետեւաբար Կարլոյն կայսրն ասկէ չորս տարի առաջ հրաւիրած արքայաժողովին նման գումարում մը, — որ քաղաքական նախաձեռնութեան ինքնիշխան կարգի դնելով եւրոպական խաղաղութիւնը նոր դաշնացի վրայ հաստատելու համար նոր տաճարին գունդը գոցելով շերտաւոր ընդհանրութիւնն եւ ասեղնաւոր հրաշքանքն արուեստական մեքենայներու փոխել, — այս անգամ ալ թերեւս չպիտի կրնայ կատարուիլ: Բայց քաղաքականութեան կեդրոնին մէջ վերահաստատող մի բառ միայն ներկայութիւնն եւ Կարլոյն կայսրը հետ տեսակցութիւնն անշուշտ մեծ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ նաեւ այլապէս անդորրութեան վրայ:

Տեղեկական արուեստահանդէսը Փարիզի պանդոկապաններուն եւ նորութեանց վաճառականներուն քրտակները լեցնելէ ետեւ, ոչ միայն քաղաքականութեան մայրաքաղաքին բնակչաց անախառնութիւնն ալ պիտի գգուէ եւ ընդարձակ հետաքրքրութեան ապագայ մը պիտի բանայ, այլ եւ Կարլոյն կայսրն ալ Վերը մի եւ Վոլֆէրինոյի ճակատամարտն, բուն մէջ վատկած, եւ յետոյ քանի մ'անցողիկ պարագայներէ զատուած ազդեցութիւնը խաղաղական յաղթանակով մը պիտի վերանորոգէ: Կարլոյն կայսրը թէպէտ Եւրոպայի մի ամենէն ահաւոր զինուորական վերահաստատող զորքի համարուի, մասն զի Ստոյպա Վոլֆէրինոյի մուրաց, բայց նոր պարագայներէ առաջ եկած դժուրութեանց նոր հաւասարակշռութեան մէջ Կարլոյն միշտ առաջին տեղը կը բռնէ եւ Կարլոյն ալ Եւրոպայի առաջին իրաւարարը կրնայ ըլլալ:

Չենք գիտեր թէ այս վիճակին մէջ Եւրոպեան ինքիքը, որ միշտ կը շինուի եւ կը բարձրանի, ո՞ր պիտի մնայ կամ ի՞նչ կերպիւ նկատուի թեան պիտի առնուի: Հոնաստանի թագաւորը Փարիզ Լոնտոն եւ Պէրլին այցելութիւն ընելէ ետեւ Բեռլինը պիտի դնայ, ուր Ուստիոյ կայսրական գերատեսչանքն հետ խնամուրդեան կապերով ալ կապուեցաւ: Արտւի թէ Կարլոյն թագաւորը Կարլոյն կայսրը հետ Եւրոպեան ինքիքին վրայ երկար տեսակցութիւն մ'ունեցեր է, ուր Հոնաստանի ներկայ անձնակ եւ սերմնալ վիճակէն յառաջացած անհանգարտութեան նկարագրըն ալ անշուշտ մեծ տեղ մը բռնած է:

Սակայն զատ լրագրութեան կը ծանուցանեն թէ Կարլոյն թագաւորը

Բեռլինը հասնելէ ետեւ Ուստիոյ կայսրն երբայր Կոստանդին մեծ գլխին աղջկան (Ուլա իշխանուհոյն) հետ նշանուելու հանդէսէն օր մ'առաջ, Կարլոյն, Բուխարէս եւ Լուսարիոյ տէրութեանց յայտագիր մը զըրկեր է Եւրոպեան ինքիքին վրայ: Ի՞նչ կը նշանակէ այս յայտագիրը, ի՞նչ կը պարունակէ եւ ինչո՞ւ համար Կարլոյն ալ չէ զրկուեր, արդեօք Ստոյպա Վոլֆէրինոյի միացնելու հետ խորհուրդ չտալուն համար: Երբեք հաւատ լրագրութեան խօսքին նայելով, հեղինակ թագաւորն այս նոր յայտագրին մէջ կը նկատուի Հոնաստանի անտանելի վիճակը, եւ աղքատ յարաբերութեան ինքիքը: Ինչ անգամներէն շարունակ բաժնուած մնայ: Երբեք առանց անգամի զուլի մ'է, եւ Եւրոպա ալ Կարլոյն պէտք մշտապէս հրաւիրւի մը քանի որ բաժանեալ մնայ. ուստի ոչ կառավարութիւն, ոչ ալ արքունի դահլիճն հաստատուն մնալ այս անգագարուղմանց մէջ: Երբեք են ահա Կարլոյն թագաւորին փառքերը, որոց հետեւութիւնն ըլլալու է Հոնաստանի սահմաններն ընդարձակելու ինքիքը: Բայց ասիկա կը վերագրուի զմեզ Եւրոպեան ինքիքին անկէ Կարլոյն թէ Հոնաստանն որ կողմէն պիտի ընդարձակուի. կարելի՞ բան է որ Կարլոյն կայսրն օգուտաւորուի Ստոյպա թագաւորը հրաւիրելէ ետեւ իր հիւրը կողմայեղ տայ, կամ կրնայ ըլլալ որ վերահաստատող անձնական տեսակցութիւնն օսմանեան արդեւորէն առաւել զիջուութեան հաճեցնէ: Երբ ասոր ստորագրական պատճառն չենք կրնար տալ. բայց այն ատեն ի՞նչ կը նշանակէ Հոնաստանի թագաւորին

յայտագիրը. ի՞նչ կը նշանակեն 1856ի դաշնագրութիւնը վերադննելու զըրոյցները: Ի՞նչ կը նշանակեն Ուստիոյ կայսրական ընտանեաց խնամուրդութեան անշուք թագաւորի մը հետ, որոց դահլիճ միշտ ժողովրդական յեղափոխութեան մէկ փշմամբը կործանելու փառքի մէջ է:

Երբեք Կարլոյն ուղղւաւ, իր սիրած երկու երկիրներէն գո՞նէ Կարլոյն վրայ պիտի կրնար ուրախ ըլլալ: Կարլոյն Լոնտոնի դեպարտամենտի մէջ տէրութեանց հետ խորհրդակցելու բազմա անգամ: Բայց Կարլոյն թագաւորութիւնն իր երկամիջ բացէ եղած է, որոց ժայռին վրայ հետզհետէ եկած դանձուց պաշտօնականները նաւարկեցան: 1860էն մինչեւ 67, Կարլոյն երկամիջ բացը 140 միլիոն լիրայի հասած է, որուն համար տարին 11 միլիոն լիրա շահ կը վճարէ: Եւրոպայի նոր պաշտօնացի Պէրլին 1867—68ի հաշուեցուցակը խորհրդարանին ներկայացուց, եւ բացերը մինչեւ 1869ի սկիզբը 23 միլիոն հաշուելով, կառավարիչն որ եկեղեցական կառավարներէն որք 80 միլիոն հաշիւ կըլլան, 24ր տէրութեան յատկանայ, եւ 56ր կըլլին եւ կրօնի պահպանութեան: Տէրութեան յատկացած էն երկու միլիոն արգէն տէրութեան ձեռքն է, մնացած 17 միլիոն չափ եկեղեցական կառավարող վրայ տէրութիւնը տուր մը գնելով սեղանաւորներու պիտի յանձնէ, եւ զեղանակ մը կանխիկ տալով պիտի առնու: Եւրոպայի Պէրլին 1867—68ի միջոցաւ Կարլոյն երկամիջ թագաւորութեանց լուծումը պիտի գտնէ՝ առանց նորէն թղթագրամի գլխիկը, զոր ամեն տընտեսագիտաց հետ ինք ալ վստակար կը համարի:

ՏՐԵՄԵՆՕՍՈՒԹԻՒՆ

Տրամախօսութեան ձեւը, — Երկու տրամախօսաց մտերմանալը, — Գործող մարդակերպ, — Երբող բոցեր, — Կոհակներուն չափը, — Իմ խոստումն:

Իմ Աղաղակ:

Արեւն թէ հասարակաց կարծիքը աշխարհի թագուհին է, եւ այնպէս մեծ ներգործութիւն ունի որ կարող է ըզմարդ կամ կրօնական իշխանութիւնն ահա զուարճալին կամ հաճախականը կրնայ թերեւս արտասուայ ձորին մէջ իր գոյութեան բարոյական մէկ տարրը այն է սփոփանքը պահելու համար: Կրօնականութիւնը չեմ ուրախար իւր տաղանքներն ունի, կամ ի՞նչ մեղքերնիս պահենք, ընթերցասէր չեղող ազգի մը համար տաղանքներն զատ ի՞նչ ունի: Ուրեմն փարատները զանոնք հաճախական ձեւին տակ օգտակարը պահելով, որուն համար «արտախօսութիւն» բառով գէշ միջոց մը չէ, զոր թշնամանքէ հետ ինչպէս

կարծեցիք, կընդունիմ, բայց բացառիկ պարագայից գգուելու եմ: Եւրոպայի ուրեմն զայն:

Ոչ ապաքէն տրամախօսութեան արժէք տուած եմ յայտելու եւ անձամբ անցնել տարի Եւրոպայի տարածքը տրամախօսելով, որմէ ծագեցաւ այն ցաւալի վէճը՝ որ ուրիշ առարկայ չունէր, բայց գէշ հասկցում խօսք մը: Իմ խոստումն թշնամանք կարծեցիք, եւ ալ փոխադարձաբար ձեր խոստումը: Բայց այս խոսքին ալ՝ որ եթէ չեմ սխալել Ուստիոյ ինքիքին առեւելքէն, վերջապէս մեր տեսակցութեան կը վերջանայ Ստոյպա արտաքին գործող պաշտօնատունը: Երբեք երկամիջութեան զապախարներն իրարմէ վայրի մը կը հեռանան, զէթ այն առաջագահութեան նշաններն (ներուի բացատրութեան) որ նոյն հեռավորութեան սաստիկութեամբ դարձեալ կը միանան: Ուրախ եմ որ կրնամ այս խօսքը երկուքին համար ալ գործածել:

Եւրոպայի ուր արեւելք կըլանք

բարեւ, բայց այս բոսին արժէքը լաւ կը ծանօնէք: Եսկից վերջը մեր մտերմութիւնը պատկեր մ'ըլլայ հանրական, յորում մեր իրարու ըսած զուարճախառն ընդդիմախօսութիւններն՝ իրեւնոյն պատկերին միջին կարկերը՝ առեւելքի վայրէջքն են զայն: Մեր կարծիքները պիտի բաղկան ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար:

Օրհնենք կարգալէ յառաջ այն միջոցները՝ որով մեր զապախարները պիտի ունենան այն առեւելքը որ միակ ընտրելին է, եւ կը մտածեմ թէ ի՞նչ բան ներկայացնեն ձեր ուսումնասիրական փառքին: Հաստատուելու համար նկարագրում ձեզ մէկ հայրենակցուհոյս գործը, այն է հաշիւեալ մայրապետ մը գործը, յորմէ բարիք պիտի ելայ այնպէս ինչպէս Մեմբերի մագնիսական անտանելին խոստացեալ գիւթի մագնիսը: Կատարութիւնը կը խնդրեմ այս մասին՝ եւրոպական դատարանի մ'օրինապահին դերը խաղալով: Մայրապետը կը կրէ այն առձե

ւրն պահարանը, յորում պիտի բոսականի Մանգու մէկ բաժնի պէս գըրութեան խնդիրն ալ կ'ըլլայ մը ձեւ: Իւր նպատակը խնամել սուղանել եւ դատարանի է այն որը արջկուղք կամ այն գոհերը, ինչպէս կըսէ Վեքթոր-Զիւլի, զորս թշուառութիւնը կը նուիրէ եւ ընկերութիւնը կընդունի Սակայն ինքիքը հոս չէ: Եւրոպայի ապագան ի՞նչ կերպով գծուած է, ահա այս է բացման հարցումը: Կամ քիչէն շատ հասկցնելու համար այս գոհերը յանուն փոխութեան զոհութեան ուղեկէ՞լ պիտի ըլլան:

Չեմ գիտեր ի՞նչ կը մտածենաւ այն երբող բոցերուն վրայ որ Քոնսթանթնուպոլսէ երկարօրէն պատմեց, իր թէ քնութեան երեւոյթներէն ըլլային: Եւրոպայի Քոնսթանթնուպոլսէ լրագրող կատակ ընել ուղեւ է Փարիզեցոյ գիւրահաւանութեան հետ ինչպէս եւրոպայի Պէրլին բնապատումն ըլլաւ հաստատուելով թէ աշխարհի կազմութիւնը բնական է: Բայց երբող բոցերուն

Բայց որովհետեւ այս միջոցները տակաւին բաւական չէին ելուժողից բացը գոցելու, և Քերթարա կարեւոր խնայութիւններ ալ առաջարկեց բանակին, նաւատորմին եւ վարչութեան մէջ. իսկ պէտք եղած նոր տուրքերը մինչեւ 1869 ետ ձգուած են: Սակայն խաղաղական դանձուքն առ զուրկեց մէջ մեծ գոյութեան արժանի է Վիլհելմ-Գրանտեյլի ցոյց տուած խնայութեան օրինակը, որով իր արքունական տանը յատկացեալ 171/2 միլիոն ֆրանքի գումարէն չորս միլիոնն աղղկին թողուց: Այս առթիւ թագաւորին կողմանէ առ պաշտօնէից գլուխ Պ. Քաթայի գրուած նամակը շնորհակալեաց ծափահարութիւններով ընդունուեցաւ խորհրդարանին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԻՍՏՈՒՄ

Փարիզ 29 մայիս, իրիկուն. Բրուսելի թագաւորն եւ Պ. Պիամարք յունիս Երեւանի պիտի հանին: Լուր կը պտտի թէ Ժուլիէի հրաման ըրեր է որ Վաքարի իրանոս կայսրն հրապարակուի: Այս լուրն ստուգութեան կարգու է:

Փարիզ 30 մայիս, իրիկուն. Թուրքի պէյը քիչ օրէն Թուրքի կը պատուի:

Լոնտոն 80 մայիս. Օսմ. բոսորիս 3213-3231: Լոնտոնի մէջ գրաւորէր հարկերն 21/1 ի իշա:

(Գրութիւն)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. Դրան կողմանէ տարի 27 թընով Աթէնքի Օսմանեան դեսպանին դրուած ծանուցագիրը, որ Օսմանեան գաւառացի մէջ ծագած խռովութեանց կեդրոնը Յունաստան ըլլալուն վրայ դանդաղեցող կը ծանուցանէր թէ օսմանեան զօրքերը յեղափոխականաց եւ տեւէն պիտի իյնան մինչեւ իսկ հելլենաւ կան սահմաններուն մէջ, հասարակաց կարծեաց բաւական յոգեմունք տուաւ այն ատեն իբրեւ պատերազմի նախնիքաց դրուած մը: Յիշեալ ծանուցագիրն այս անգամ եւրոպական լրագրաց մէջ հրատարակուած ըլլալով արժան կը համարուէր թարգմանել:

Ա. Պոլս 27 ապրիլ.

«Ա. դեսպան. դուք քանի մ'անգամ հրաւիրուեցաք Յունաստանի կից գտնուող մեր սահմանադրութիւններուն ծանր վիճակը հելլենական կառավարութեան ներկայացընել, Բանի մը ժամանակէ ի վեր յիշեալ սահմանադրութեան վրայ պատուածներն աւելի զարմանալի են: Ա. երջին ատիժան պայտակաւ նուրիւն մը կը արուի անոնց, ըստ ուրում զանազան բարձրագոյններու հնչելը կայրայլէ զանոնք, ինչպէս փորձն ալ ըրած են, «Ա» գիրը հնչուելուն պէս բոցերը կը կառային, և թրուսիս անւան արտասանուելուն՝ շառաւիմայի կանհետանան, ուսկից կը հետեւցնեմ թէ Ղ. ազարոս և Պոլոս անունները լսելուն ալ այսպէս պիտի ըլնան բոցերը:

Ար ներսն ինձ որ բոցեղէն կոհակայ՝ կրակէն ջուրի իջնամ: Արսն թէ բոցը Երջիկազգոսի մէջ ծովային շարժում մը կայ, Թեքիս և Սեքիս հաճի աստղերէն հեռացընել իւր ակնարկը և վար նայի՝ երկրիս հրաշալիքը տեսնելու համար: Չեմ ուզեր ծովային հրաբուխներուն երեւոյթներուն վրայ խօսիլ: Միայն թէ խօսքս այն նուրբայ բնաշխարհի վրայ է որ Երջիկազգոսի ալիքներուն մեծութեան հիմակաւն ալիքներէն ունեցած տարբերութիւնը ճշտիւ հաշուելով նշանաւորուի:

Ար ներսն ինձ որ բոցեղէն կոհակայ՝ կրակէն ջուրի իջնամ: Արսն թէ բոցը Երջիկազգոսի մէջ ծովային շարժում մը կայ, Թեքիս և Սեքիս հաճի աստղերէն հեռացընել իւր ակնարկը և վար նայի՝ երկրիս հրաշալիքը տեսնելու համար: Չեմ ուզեր ծովային հրաբուխներուն երեւոյթներուն վրայ խօսիլ: Միայն թէ խօսքս այն նուրբայ բնաշխարհի վրայ է որ Երջիկազգոսի ալիքներուն մեծութեան հիմակաւն ալիքներէն ունեցած տարբերութիւնը ճշտիւ հաշուելով նշանաւորուի:

Լուսններն որք եղած են գաւառացի գունդերու, որք խառնութիւն և սարսափ ձգելու կաշխատին Օսմանեան հպատակաց մէջ, և օգոստոսիս Սուլթանին կառավարութեան անձնուէր հպատակութիւն յայտնելի իրենց պատիւ համարող մեր խաղաղ ժողովրդեան վրայ իյնալու համար գիտող ժամուկի պատեն միշտ: Այս վիճակն որչափ ալ ըստ իշխան փառաբանի էր, այնչափ ալ կը յաւելնէր որ հելլենական կառավարութիւնը քիչ արամազիր է ստոր դարման մը տանելու, քանզի ոչ միայն իրաց այս վիճակը դադարեցնելու համար բան մ'ըլլած չէ, այլ և վիճակն այն ատիժան ծանրացած է որ Բ. Դուրը կը հարկադրի վերադառնալ հելլենական կառավարութեան իմաց տալ:

«Այդպիսի, եթէ սահմանադրութիւնը գտնուած կայսերական իշխանութիւնները մինչեւ այս վերջին ժամանակներու աւագակաց մանր խռովութեան վրայ միայն կը հակէին կամ կը հաւելին, հիմա իրենց ստիճակը կը տեսնեն ճշմարիտ թշնամի մը, որոյ գործողութեան կեդրոնն է Յունաստան, և օր ըստ օրէ աւելն տեսակ օգնութեամբ զորանալով, և հելլենական սահմանադրութիւնը զԵրուսաղէմ պահանջող զօրքերէն դիմելու նշան տեսնուի, շատ անգամ 1500 հոգիէ բաղկացած, և կրնանք ըսել որ հելլենական կառավարութեան աչքին ստիճակ դաւարած, կազմուած, հագնուած և զինուորուած աւագակաց խռովութիւնը մեր երկրին վրայ արձակել կ'սկսի:

«Այսպիսի վիճակէ մը փառաբանութիւններն ամեն տեղ այս յարձակումները վանելու գիրքն մէջ են, և յարձակողաց ետեւին իյնող զօրքն հարկաւորապէս անոնց թուոյն համեմատուած է, կըրնայ ըլլալ որ երբեմն 1865 սեպտ. 29ի դաշնադրութեան համեմատ աւագակաները մինչեւ հելլենական երկրին վրայ վանելու վիճակի մէջ գտնուին, ուստի այս անգամ խառնութեան ինչ ծանր հեռուութիւններ յառաջ գալիքն աւելն կողմանէ կրնայ նախատեսուիլ: Այնպէս նաեւ երկրաբաններ իշխանութեանց մէջ կ'աւելնէր ծագել, որոյ պատասխանատուութիւնը հելլենական իշխանութեանց վրայ պիտի իյնայ, որք փոխանակ յիշեալ խռովութեան կազմութեան արդիւնք, կերակրէր ընդհանրական՝ այնպիսի գիրք մը բռնելու պէտք, որ դժբաղդարար մինչեւ հիմա խռովութեանց աւելնալուն նպատակ է: Եւ օգոստոս է մի առ մի յիշել այն դէպքերը՝ որք այս առաջադրութիւնը կը հաստատեն, և զորս Զեր փառութիւնն ալ արդէն գիտէ:

«Օգոստոսիս Սուլթանին կառավարութեան վրայ պատուածներն աւելի զարմանալի են: Ա. երջին ատիժան պայտակաւ նուրիւն մը կը արուի անոնց, ըստ ուրում զանազան բարձրագոյններու հնչելը կայրայլէ զանոնք, ինչպէս փորձն ալ ըրած են, «Ա» գիրը հնչուելուն պէս բոցերը կը կառային, և թրուսիս անւան արտասանուելուն՝ շառաւիմայի կանհետանան, ուսկից կը հետեւցնեմ թէ Ղ. ազարոս և Պոլոս անունները լսելուն ալ այսպէս պիտի ըլնան բոցերը:

կեր է: Օրորիմակ երբ 1364 թ. ալիքները 5 արամազիմ ունէին, հիմակաւնները բաղդատութեամբ տանն են: Եւ երբ երկրորդութիւնին 50 էր այն ատեն, հիմա 100 է: Ասիկէ ալ աւելին կայ: Այն ատենուան կոհակները փաթթուցի ձև ունէին, հիմա բրդաձև են: Այս գիտելու համար Երջիկազգոսի եղած ըլլալուն համար, Երջիկազգոսի յիշեալ բնադէտ Պ. Ա. ին մինէի վրայ բանւած իշու գլխով միտալ պիտի նուիրէ, որովհետեւ այս կենդանին է միայն նշան համարութեան, շատ տակաւուն համար:

Ա. խօսք չունիմ: Բայց եթէ միւս անգամ Մասիս պատուական լրագրոյ միջոցաւ յայտարարէր զամ, կը խոստանամ որ նիւթերս ալ պարտիզէն գործող մանկան կողմէն պէս լեցուն պիտի ըլնան:

Դադար Ա. Յովակիմեան

վարութիւնն անսահման յուսոք կը տեսնէ Յունաստանի հետ իր ունեցած յարաբերութեանց և քանզի անոնք ինչ ըլլալը, և եթէ իրեն ալ ինքնին չստանան, վերջին անգամ՝ ազգային խորհրդարանին մէջ Պ. Թարթուրի ըրած յայտարարութիւնները բաւական են ցոյց տալու թէ ինչ են Վ. Գեորգ Թագաւորին պաշտօնէի ճշմարիտ միտումները: Բան հելլենիսի և Հիւսիս շաբաթներուն քաջայայտ ժողովուրդի իշխանութեան և օգոստոսի վրայ մեր թշնամիները հելլենական նաւարաններու և մթերանոցներուն մէջ առատ միջոցներ կը գտնեն իրենց մեղապարտ ձեռնարկութիւններն ի գլուխ հանելու համար: Ա. Ե. Գ. Թագաւորին կառավարութիւնը կրնայ լծարար ինքզինքն ի չքմեայ հանել այն ծանր պատասխանատուութեանն որ իր վրայ իյնայ:

«Այն մարդ պիտի հասկնայ որ կառավարութեան մը համբերութիւնն երբեք մերկին պէս ցաւալի փորձի մը մէջ դրուած չէ: մինչև կարելիութեան վերջին աստիճանը մեր խաղաղապէր քաղաքականութեան նպատակին զոհեցնել մեր օրինաւոր գանդաւանները: Սակայն աւելի հեռանալու ցոյն վիճակէ մը երկրու ժամն հասած է, և օգոստոսիս Սուլթանին կառավարութեան յարեմութիւնը ոչ ևս կրնայ կասկածի ներքեւ դրուիլ: Աւստի Բ. Դուրը ինքնին կը հարցնէ թէ արդեօք կարելի է տակաւին յուսալ թէ Աթէնքի արքունիքը վարող քաղաքագետները լաւագոյն գզացմանց վերադառնալով՝ երկու տերութեանցս ալ սպառնացող վտանգները կը հակընդէմ և կը դարմանեն:

«Հաճեցէք, Պ. դեսպան, նոր փորձ մ'ալ ընել այս մտքը: Գեորգ Թագաւորին կառավարութեան քով, և բարեկարգութիւնն ու խաղաղութիւնը պահելու համար մեր ըրած այս ճիշդ աղէկ հասկացոյցք: Թող քաջ համոզուին որ մեր ուրիշ բաղձանք չունինք՝ բայց եթէ Յունաստանի հետ հաշտ ապրիլ և անոր հետ մեր բարեկամական յարաբերութիւններն ամեն փաստէ պահել:

«Բայց արդեօք հելլենական կառավարութիւնն ալ այս զգացման պիտի պատասխանէ, ոչ թէ խօսքով, այլ արդեամբք, որ մեր յարաբերութիւններն անեղծ պահելու հոգածութիւնն ունենալը պայտուցանեն: Յանուն երկու տերութեանց փոխադարձ շահերուն և յանուն մարդկութեան՝ այս հրաւերը կընենք իրեն: Բայց եթէ մեր այս անգամի ջանքերն ալ առաջնին ելնեն, մեր օգոստոսիս Սուլթանին կառավարութիւնն այս արդարաւ խոհեմացող աշխարհի նոր առիթ մ'ալ կուտայ դառնելու թէ հելլենական կառավարութեան իւր զրացոյցն նկատմամբ բռնած գիրքին պատասխանատուութիւնն որով վրայ պիտի ծանրանայ» (Ստորագրեալ) ՅՈՒՆՍ

Ի վերջին հերքող լրագրից կը ծանուցանէ թէ Բարձր. Պոլաւ փաշան անցեալ չորեքշաբթի օրը նոր ծանուցադր մ'ալ զրկեր է: Եւ յայտնական կառավարութեանց, և գործնալ Յունաստանի բռնած ընթացքէն դանդաղեցող ծագելիք ծանր հեռուութեանց պատասխանատուութիւնը հելլենական կառավարութեան վրայ կը ձգէ:

Արսն թէ վաղը, կիրակի, օգոստոսիս Սուլթանին իր տարեկան այցելութիւնը պիտի ընէ Բ. Դուրը: սակայն Լէվենթ Էրթուրի խօսքին նախելով՝ նոր բարեկարգութեանց հրատարակութիւնը, որ այն առաւել համար կ'սպասուէր, անորոշ կերպիւ ևս ձգուելու է:

Երկու տարիէ ի վեր մայրաքաղաքին մէջ հրատարակուի սխառ գաղղիքէն Լեւոն ա' Օրիան լրագիրը, որ մինչև հիմա փոքր գիրքով կընէր, այս շաբթու մեծ թերթ մ'ալ հանել ըսկըսաւ, չորս էջէ բաղկացեալ, որ չորեքշաբթի օրերը պիտի հրատարակուի: Լեւոն ալ սկզբանց պատասխանութիւնն ու անկախութիւնը՝ յառաջիկայութեան բարեկամաց համակրութեան արժանի կընեն զինքը, ուստի այս տեսակ լրագիրներու Տաճկաստանի մէջ բազմաւորուելու քաջալերուիլը բարձրով, մեր պաշտօնակցին իր հրատարակութեան մէջ ըրած այս նոր փոփոխութիւնը կը շնորհաւորենք, և յաջողութիւն կը մտղծենք: Լեւոն ալ մեր ազգին նկատմամբ ալ միշտ համակրական գիրք մը բռնած է, ուստի կը փութանք այս առթիւ մեր շնորհակալութիւնն ալ յայտնել:

Հաւատիկ լրագրական օրինաց վերայ Լեւոն ալ հրատարակած մէկ յօդուածը, որոյ թարգմանութեան մեր գաղղիքէն չլիցող ուղղակիք կրնան հասկնալ նաեւ յիշեալ թերթին գրական և քաղաքական արժէքը:

«Արսն թէ լրագրական նոր օրէնք մը կը խմբագրուի արտաքին գործոց պաշտօնատուներ: Ա. Լեւոն ալ որ այս օրէնքը նուազ ներդրաւոր չըլլայ քան թէ ներկայ արամադրութիւնը, որոյ ներքեւ կապի հիմա լրագրութիւնը Տաճկաստանի մէջ, խորհրդածուութեան ներքեւ եղած օրէնքին վրայ կանխաւ գրուած խօսքէն կը խորշնէ: Թեւեւ առաւել արամադրի պիտի ըլլալինք զայն քննադատելու, եթէ անցեալ օր կատարուած դէպքին, այն է երեք օսմանեան լրագրաց խախտման իրիւ գաղտնի պատժաւ նկատելիք զայն: Ինչո՞ւ համար այն լրագրիկները խախտուեցան առանց ձեռն և գաղտնաւորի, ատկա կառավարութեան գիտնալիք գաղտնիքն է: Բայց նոր օրէնքով այսպիսի գաղտնիք կարելի չպիտի ըլլայ: Արեւի որ լրագրական գաղտնաւորութեան վիճարարութիւնները հատարակութեան ալ բաց պիտի ըլնան, և եթէ անորոշութիւն գործուի, այս կերպիւ առաւել պիտի հրապարակուելուն: Բայց չափազանց դատողութիւն չենենք: կրնայ ըլլալ որ նոր օրէնքն առաւել արդարացի ըլլայ, ինչպէս որ պէտք է ըլլայ: Մինչև հիմա Տաճկաստանի եթէ վարչական և անտեսական մասին տիպար ըլլալիք պետութիւն մը համարուած չէ, քանի որ այս համարուած է . . . . . յուսմանք ուրեմն որ վերջերս լրագրաց դէմ ի գործ դրուած խառնութիւններն ըստ արժանեղին կը դարձնուին և Օսմանեան մամուլն ալ իր կրած խառնութեան փոխարէն ընդարձակ հատուցում կ'ստանայ՝ աւելի ազատ շնչելու նպատակով օրէնքով մը: Իմաստուն, պարկեշտ և հայրենասէր մարդերէ կազմուած կառավարութիւն մ'առաւել կը շահի քան թէ կը կորուսանէ երբոր հրատարակութեան լուսով լուսաւորուի: Միւս կողմանէ վերանորոգեալ ազատ մամուլ մը մեծ ծառայութիւններ կրնայ ընել կառավարութեան և անոր ամենէն փութաշուն օժանդակին ըլլալ: Բարձր. Պոլաւ փաշային վրայ մեր ունեցած բարձր կարծիքը շնորհիւ մեզ հաւատալ որ ներկայ արամադրութիւնը դեռ երկար տեւէ, կամ դադարեան նոր օրէնք մը հաստատուի . . . . . »

Չարսանձախի գործերուն քննութեան համար կազմուած յանձնաժողովը յառաջիկայ շաբթուս ձանրայ պիտի ելնէ :

Յիշեալ յանձնաժողովին անդամ են՝ գալմագամ Շահին պէյ, Սարգիս Եֆէնախ Լազարեկեան (ազգին կողմէն), Սարնոյ դաւառին կալուածագրութեան գլուխը, և ոստիկանութեան հարցաքննիչ մը (միւսթանթիք) :

Այս առթիւ կայսերական կառավարութիւնը երկրորդ կարգի պաշտօնատարութեան աստիճան շնորհեց մեծ Սարգիս Եֆէնախին :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կարնէն մայիս 11 թուով դրուած նամակները, որոց արժանահաւատ և վաւերական ազգերներէ ըլլալուն վրայ տարակոյս չունինք, կը ծանուցանեն թէ Հինձքի եղեռնագործութեան քննութիւնը կատարուել է : Մեր ազգայինք շատ թախանձանքէ ետեւ յաջողութեան յանձնաժողով մը կազմուեալ վեց անդամներէ բաղկացեալ, երեքը տաճիկ և երեքը յոյն, տեղւոյն պատուաւորներէն ընտրուած : Իսկ լուսաւորչական կամ կոթողիկ անդամ չէ գրուելու յանձնաժողովին մէջ, որպէս զի կուսակցութեան ոգիէ բոլորովին անկախ ըլլայ : Յանձնաժողովին քննութեան մէջ հռոմէական Մատթէոս առնուն անձնորոյ տան մէջ եղած ոճրագործութիւնը, խոտովանել է թէ հեղինակները հռոմէական Յօհաննէս վարդապետը, իր եղբայրն Եւստիսը, աղջկան խորթ եղբայր Սարապետը և Երծմեայի Մանուկն են : Ասոր վրայ յանձնաժողովը Մատթէոսն արձակել է, և միւսները՝ բայց ի վարդապետէն՝ բանտարկել է : Երծմեայի Մանուկն ու աղջկան եղբայրը խոտովանել են թէ աղջկին նոյն իսկ վարդապետը խղիւղ է, իսկ աղայն երեքն իմիասին : Վարդապետին՝ եղբայր Եւստիսն ալ քննութեան մէջ կրէ որ եթէ « Մանուկն ու Կարապետն իմ առջեւ այսպէս կը զրկուին, ուրեմն ես ալ մարդասպան եմ », և այս խոտովանութեան ներքեւ կը կնքէ :

Բայց չորսուորս ինչ պատճառաւ կուսակալը մինչեւ ցարդ թող տուած է Յօհաննէս վարդապետը, որ աղբին անդին պարտեալով մեքենայութիւններ կը նիւթէ եղբւր ինքզինքն այս ծանր եղեռնագործութեան հետեւանքէն ազատելու համար : Թէ՛ մեղի, թէ՛ մասնաւոր բարեկամներու և թէ՛ տղային Պատրիարքարանին գրուած նամակները անփոփոխ կերպիւ կը գտնուալին ընդհանուր կառավարչէն հռոմէականաց ըրած պաշտպանութեան վրայ, ուրով գործը հնչեցնելով զանց ընել տալու էր միտի եղբւր, և այս ալ մասնաւոր ազգայնութեանց կրնձային, զորքս մեք չենք ուղեր նշանակել : Զարմանալի է, արդարեւ, որ ընդհանուր կառավարչին, ի ներկայութեան Միւլի Գեթիթիլի-Հիւքքեամի, վերջիշեալ բանտարկելոյ խոտովանութիւնը լսելէ, և Հիւքքեամի ալ տեղութեան օրինաց համեմատ այս գործը ընկալած և ասոնց մարդասպան ըլլալը հաստատուած է բնական, երբ Սարնոյ Քաղ. Ժողովին անդամներէն ոմանք Ն. Ս. Ս. մեթութեան քով կերթան և կը խնդրեն որ գործը փութացուի, ինքը Հինձքի անունը լսել չուզելով՝ դանձք ետ կը դարձնէ :

Իսկ հռոմէականաց անարժան վարդապետին մը վրայ եղած եղեռնագործութեան ամբաստանութիւնն իրենց անպատուութիւն մը համարելով անոր պաշտպանութեան կանգնել և զոյն արդարացնելու համար ամեն ջանքի գործը զենք խորին ցաւակցութեան արժանի է : Իզմիրի հրեայները, որք իրենց մէկ կրօնակցին Վիրիտէն հասած զանգալ,

ներք գնելով յունաց եպիսկոպոսին զըրկած են, իբր անդամ աւելի քրիստոնէական ոգով վարուած են՝ քան թէ եղեռնագործութեան ծանր ամբաստանութեան ներքեւ եղող վարդապետ մը արդարացնելն իրենց համար պատուոյ խնդիր մ'ընող քրիստոնէայները :

Բայց ճշմարտութիւնը յաղթող է, և ահա այս պարագայիս մէջ ալ վաւատահ ենք որ պիտի յաղթէ :

Կարնոյ նամակները կը ծանուցանեն թէ քննիչ յանձնաժողովը տեղեկագիրը պատրաստելու վրայ է, բայց ընդհանուր կառավարչը՝ գործը քննմալ ուշացնելու համար՝ Բ. Գլուրան հրամանին պիտի սպասէ եղբւր : Կարնոյ ազգային վարդութիւնը մեծ փոթիկ և հոգ ցոյց տուել է այս գործին մէջ, կը մնայ հիմա Ս. Պատրիարքին և ազգային Վարչութեան որ իրենք ալ Բ. Գլուրան քով հարկ եղած ընթացքն ընեն ազգային իրաւունքն իր տեղը բերելու համար :

Հռոմէականաց Բ. Գլուրան քով մեղնէ աւելի վարկ և համարում ու նենայն անասուել մ'է, որոյ փառաւոր արարացոյց մը տուաւ Օւլիսթուրի իշխանաց գործը : Բայց գաւառացի մէջ տակաւին այնպիսի բացառիկ դէպքեր կը պատահին, որք մեր ազգայիններն իրենց սխալ դատողութեան վրայ կը հաստատեն և կարծել կուտան թէ ուրիշ կրօնները պաշտպան ունին, իսկ մեք ոչ : Եւ հիմա արդէն Հինձքի գործը գեղեցիկ առիթ մը կուտայ գաւառացի մէջ ալ այս սխալն երեւան հանելով մեր անձնախար ազգայնոց աչքը բանալու : Թէ՛ գաւառացի և թէ՛ մայրաքաղաքի մէջ բանիւրուն վարչութիւն մը մեծ գործ կրնայ տեսնել՝ երբ իրաւունքն իր կողմն ունենայ : Իսկ առանց իրաւանց դատ վաստակելու ձիւն ու փորձերն ուրիշներու կը թողնուի :

Ինչպէս շատ տեղեր, Կարնոյ նա. հանդիսուն մէջ ալ ազգայինք տեսակ տեսակ զոյնք, հարստահարութիւն, թշնամանք կը կրնն եղիւր : Ուստի բնականաբար կը վշտանան կը վշտան և օտար փառանքներ դիմել կը խորհին : Գեթ իստուի մէջ հայոց եկեղեցին պղծողները պատժուած չեն, և ազգայնոց բողոքները մինչեւ ցարդ պարտալը զայցած են : Մինչդեռ մեք հոս Մահմադարութեան վերահաստատութեանը կ'սպասենք անհամբեր, գաւառացի մէջ շատ տեղեր ազգային սրբաշուն իրաւունքն առ ոտն կը կոխուի : Գեթք է ուրեմն որ Ս. Պատրիարքն և խաւսն ժողովը գաւառներէն եկած լուրջները մեծ աշարժութեամբ ուշացուրութեան առնուէ և պէտք եղած տը նորէնութիւններն անցապաղ ի գործ դնեն, մանաւանդ երբ ազգային իրաւանց վրայ է խնդիրը :

Այս կ'սպասէ իրենցմէ ազգային հասարակաց կարծիքը :

Հապառաւանի Լիւդիկոյի բանտարկելոյ փրկութեանը բարեխօսելու համար Լիւդիկոյ կառավարութեան խնդրանք մեր Ս. Պաշտպանութեան Գեթիլի Ս. Պատրիարքներուն կողմնէն Թէ՛ոգորոս թագաւորին կողմնէն զրկուել և Երուսաղէմի միարան Գեթիլի Սահակ եպիսկոպոսին և Տիմոթէոս վարդապետին Լիւդիկոյի ուղեւորին արգէն ծանուցած ենք :

Երուսաղէմի Սիոն ամառքին ապրիլ 30 թուոյն մէջ կը կարգանք, թէ անցեալ մարտ ամսոյ մէջ Երուսաղէմի անգղիական հիւպատոս Պ. Ե. Գ. Սուրի պաշտօնէ Լիւդիկոյ Ս. Պատրիարքին ներկայանալով, Ս. Պաշտպանութեան կողմնէն ալ նամակ մը մատուցել և խնդրել է որ Թէ՛ոգորոս կայսեր քով միջնորդէ վան ազատութեան Լիւդիկոյի բանտարկելոյ :

Ս. Եսայի Պատրիարքն ալ այս խնդիրը սիրով ընդունել է և գործադրութիւնը խոտովանելով, Տիմոթէոս

վոյ անգամայն հետ խորհրդակցութեամբ որոշուել է որ Ս. Լիւդիկոյի կողմնէն զրկուելը օրհնութեան կողմնէն անվտանգ Թէ՛ոգորոս թագաւորին ձեռքը հասցնելու և աղբիւսին աւելի կարեւորութիւն տալու համար, յատուկ նուիրակութեան մը ձեռք մատուցուի :

Գեթ : Սահակ արքեպիսկոպոսն ու Պաշտպան Տիմոթէոս վարդապետն այս վտանգաւոր ուղեւորութիւնն ու նուիրակութիւնը յանձն տուել են, և աղբիւսին առաջին օրը ձանրայ ելել են Ս. Երուսաղէմի վերադարձը զանազան ընծայներէ զատ Ս. Խաչատուրյան մաս մը պարունակող ասիականութեամբ մ'ալ ընծայ տանելով Թէ՛ոգորոս թագաւորին :

Ս. Եսայի Պատրիարքին կողմէն ներուն օրինակը Սիոնի մէջ հրատարակուած ըլլալով մեք ալ յաջորդ թերթիւն կը հրատարակենք, իբրեւ Հայոց ազգին կողմնէն առաջին անգամ Լիւդիկոյի վեհապետի մ'ուղղուած պաշտօնական յիշատակարաններ :

Հիւսնագործի նոր հողարարածութեան ըրած քանի մը անօրէնութեանց վրայ խոտացած տեղեկութիւնն ալ սոր կամ վարն ընելը ուրիշ կարեւոր անօրէնութեանց հրատարակման հետ յառաջիկայ երեքշաբթի առաւոր կը թուողնք :

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս մէջ հաստատուած Լիւստատներ ընկերութիւնը, որուն նպատակն ու ալ պայմանները ըրադրոյս 790 թուով ծանուցած ենք, ապրիլ ամսոյ մէջ հետեւեալ ձրի փոխաւորութիւններն ըրած է, կարողութեան մէջ դանուող արժանաւոր գործաւորներու և արհեստաւորաց, առանց աղբիւ և կրօնի խորութեան :

20 Ապրիլ. 1000 զուրու Ղալաթի բնակեալ Սահակ Տիմոթէոս կաթողիկոս, որպէս զի նախնական նիւթեր և գործիքներ գնելով իր արհեստին աշխատի և ամեն ամիս 70 զուրու պարտքին վճարէ :

22 Ապրիլ. 150 զուրու Ղալաթի բնակեալ Նիքոլայ Քէլ-Լիւրէս անուն հիւսն, որպէս զի գործիք գնէ : Լիւստատ 20 զուրու :

22 Ապրիլ. 1000 զուրու Իւսկիւտար պարտկապանութիւն ընող Պալաթ օլու Բօսթիլին, հոնտեր և տուկիներ գնելու համար : Լիւստատ 40 զուրու :

29 Ապրիլ. 1000 զուրու Ղալաթի փաշա նաւաւարութիւն ընող Շիւրի Պարտ-Հիւստայի Պարտ Օսմանին, նաւակ մը գնելու համար : Լիւստատ 50 զուրու :

29 Ապրիլ. 500 զուրու Կիւտիկ փաշա բնակեալ սիկարիի շինող Ստեփան Քէլուրէին, նախնական նիւթեր գնելու համար : Լիւստատ 15 զուրու :

Լիւստատ շարժութեան ծանուցել է ինք թէ օսմանեան նաւ մը Վիրիտէն 6 հատ մեծ ցանդակներ տարել է Իզմիր հրէի մը և ստոր վրայ Իզմիրի յոյն ժողովուրդը յուղեւորով բողոքներ բարձրել : Այս անգամ Իզմիրէն կը զրնն թէ յիշեալ քաղաքին խրայէլայի ժողովուրդը խիստ գովելն կերպով մ'այս ցաւալի գործին վախճան տուել են : Քանի մը պատուաւոր խրայէլայցիներ յիշեալ զանգալներն իրենց կրօնակցէն ծախուաւնելով յունաց Գեթիլի, եպիսկոպոսին զրկել են, հետեւալ նամակաւ :

Գերագատիւ Ս. Հայր : Կիրիսի ձեր կողպաւոր եկեղեցիներէն բերուած վեց հատ զանգալ Իզմիրի մէջ առնուելու համար Կիրիսի հիւրիւղեալ գեղեցիկ անուած ուրիշ աւարներու հետ : Այս ցաւալի տեսարանին վրայ խրայէլացեաց սիրտը հեծեց, ինչպէս կը հեծէ և կը սգայ տակաւին իրենց տաճարին աւերման եւ Ահարոնի գոյցը կողպաւորուն վրայ, և

տիրութեամբ ու համակրութեամբ յուղուեցաւ : Խրայէլայցիք՝ որք զարեւոյ գիւցաղական համբարատարութեամբ հաղաւոր տանջանք և հարածանք կրած են, եւ իբրեւ միաստուածութեան ճշմարտ գոհեր տակաւին քաջութեամբ կը կրնն քանի մը ազգաց կառավարութիւններուն անարգարութիւնը, չէին կրնար անտարբեր մնալ այնպիսի առարկայից սրբապղծութեան վրայ, որ զանգաւատանց բարձունքէն զքրիստոնէայնէն աղօթելու և միւրձաւոր սիրելու կը հրաւիրէին : Խրայէլացիք իրենց յատուկ տառապանայ յիշատակներովը վշտացած, և երախտագէտ առ ձեռք, որ փոխադարձ սէր կը քարոզէ, ասի զանգալները կը դնեն և մեր միջոցաւ ձեռք կը մատուցանեն, Գեթ : Ս. Հայր, խնդրելով որ հաճիք զանոնք նուիրել Վիրիտէ մէջ վերանորոգուելիք առաջին եկեղեցիներուն կաղաչենք զԱստուած, որ թշուառաց մը խիթարութիւն և ձեր կենաց ալ երկարութիւն պարգեւէ, որպէս զի կարենաք շարունակ ուսուցանել և ներշնչել ձեր ժողովրդին : Երբեք մեր առ մեր ձաւորն :

Ընդունեցէք եւսյն : Գեթ : Եպիսկոպոսը զրով պատասխանել է թէ հաճութեամբ այս նուէրը կընդունի, և միանգամայն շնորհակալ եղել է Իզմիրի խրայէլայցի ժողովրդեան այն առթիւ յայնամեջ աղջնիկ զգացուններն :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Երէկ Բ. Գլուրան մօտ բանող գործաւորաց մէջ պայուսակ (չանթա) մը կորսուած է, որուն մէջ գործաւորաց տուումար (աւելէ տեֆէլէրի) եւայն կը գրուի : Սը խնդրուի որ գտնուող վերաւորիցի գործաւորաց զրադիր Պ. Նիւթիլին յանձնելով իրեն վարձքն ընդունի :

Լատարադրէն հետեւեալ կը գրեն մեզ : . . . խմբագիր :

Գերագաւորացիս կառավարիչ Ազիզ պէյը՝ որ չորս տարիէ ի վեր գերագաւորացիս եւ չըջակայները իմաստութեամբ և արթնութեամբ կառավարած եւ առ հասարակ տմն ազգաց համակրութիւնը դրաւ ձեռք, անցեալները յանկարծ պաշտօնէն հանուեցաւ, գոնցէ քանի մը տեղացի տաճիկ երեւելիներու լարած թշնամական որոգայթներուն միջոցաւ, զի սեմ կառավարիչը տիպար տպագրութիւն մը ձեռք իւրաքանչիւր ազգի անհասնելու սրտերուն վրայ քաղաքէս մեկնելով, ըստ որում մինչեւ ցարդ առանց ազգի խորութեան, ձերբը իբրեւ հայր, հասակակիցները կըրայն և պղտիկներն ալ իբրեւ որդի սիրած ու ընդունած էր : . . . տէր, անկարագրելի ապրախտութիւն պէտք է որ, զի սեմ կառավարչին խնայել կառավարութիւնն ամբաստաններ աշխարհի առջեւ : Իսկ զի անցեալ չորս տարուան մէջ պատահած տարբերակ անցիկ պատմութիւնը գեթ արձանագրելու ան մեր ականջներուն : Այս, մեծ ապերախտութիւնն ըրած կըլլանք եթէ անոր օրէնագէտ քաղաքականութեամբ ըրած կառավարութիւնը ի լուր աշխարհի հոգեւանք :

Այս կառավարիչն էր որ մինչդեռ տէրութեան զանազան գաւառներուն և մինչեւ իսկ Նիկիտիկոյ գաւառին քանի մը գիւղերուն մէջ արքայական արքայ հաւաքման համար գիւղացեաց կահն ու կարաքին աճորդի կը հանէին, աղքատներէն եւ ոչ մէկը չվշտացուց, ուր մնաց կահն ու կարասի աճորդի հանել, կամ անգլիաբար ի բանա մասնիկ մինչ ի հատուցանել զի տնի փողն : Այս արթուն կառավարիչն էր որ անխորաքար թէ տաճկաց թէ հայոց եւ թէ յունաց թաղերը հրդեհ պատահած առեւոր ընդհանրապէս գիւղեր ատեն կը պատահէ, զարթիւնները հետեւ առած՝ ճանաչաներ պատահած խոչնդոտներն ու ոչինչ համարելով (գիւղեր մը այսպէս կրակի համար վաղած ժամանակ, կէս մէջքէն տղմալից վաւ մ'իկաւ) իսկոյն օգնութեան կը հասնէր, և անձամբ ևս կրակին մէջ մտելով խրախոսոյս եւ քաջալերութեան կուտար : Այս կառավարչին օրովն էր որ գայլը եւ գառինք ի միասին ճարակիւ սկսան, մէկ խոսքով, թէ բարեխնամ կայսրութեան գործերուն և թէ քաղաքիս եւ չըջակայից բը :

